

Anna Sieczko

Katedra Ekonomiki Edukacji, Komunikowania i Doradztwa
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Współpraca rolników z Mazowiecką Izbą Rolniczą w świetle badań ankietowych

Wstęp

Izby rolnicze mają w Polsce przeszło stuletnią historię. Pierwsza izba powstała bowiem w 1895 roku w Poznaniu, będącym wówczas pod zaborem niemieckim, nic więc dziwnego, że na czele zarządu stanęli Niemcy [Kmieciak, 1995]. W niepodległej Polsce spolonizowano izby rolnicze, obsadzając je polskimi urzędnikami i włączając w tworzenie rolnictwa na odzyskanych polskich ziemiach. Izby rolnicze na mocy rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 22 marca 1928 roku zostały wprowadzone na obszarze całego państwa, stając się korporacjami publicznymi z dużym zakresem zadań publicznych i władztwem administracyjnym. Nadało to im formę zdecentralizowanej administracji publicznej – stały się instytucjami samorządowymi i niezawisłymi. Jako główny cel postawiono przed nimi „zorganizowanie zawodu rolniczego”, jednak zakres ich działalności był znacznie szerszy. Do zadań izb należało: przedstawicielstwo i obrona interesów rolnictwa, samodzielne zarabianie środków w zakresie wszechstronnego popierania rolnictwa oraz współdziałanie z władzami rządowymi i samorządowymi we wszystkich sprawach dotyczących rolnictwa. Podobnie jak dziś izby swoim zakresem obejmowały obszar jednego województwa, miały charakter obligatoryjny i samorządowy. Od 1932 roku działalność izb opierała się o własne dochody pochodzące z podatku gruntowego, opłat za świadczenia i usługi oddawane rolnikom, zasiłków rządowych i samorządowych. Ta niezależność finansowa pozwoliła rozwijać się izbom, nie rozwiązywała wprawdzie problemów finansowych, ale umożliwiało funkcjonowanie przynajmniej na poziomie podstawowym. W ten sposób w okresie międzywojennym funkcjonowało 13 izb rolniczych. Wszystkie one współdziałały dobrowolnie w ramach samorządu rolniczego jakim był Związek Izb i Organizacji Rolniczych Rzeczypospolitej Polskiej. Po II wojnie światowej nie reaktywowano izb rolniczych uznając, że chroniły one interesy gospodarstw obszarowych, lekceważąc drobnych rolników, dlatego ich majątek przekazano Związkowi Samopomocy Chłopskiej i wojewódzkim urządům ziemskim. Dopiero na mocy ustawy z dnia 14 grudnia 1995

roku izby uzyskały charakter korporacji publicznoprawnej, a osobom fizycznym i prawnym będącym podatnikami podatku rolnego lub dochodowego z działów specjalnych produkcji rolnej oraz członkom rolniczych spółdzielni produkcyjnych, przysługuje prawo zrzeszania się w izby rolnicze na zasadzie obowiązkowej przynależności. Na mocy ustawy z dnia 29 grudnia 1998 roku powołano 16 izb rolniczych¹.

Cel i metoda badań

Celem badań było określenie roli Mazowieckiej Izby Rolniczej w zakresie współpracy z rolnikami poprzez badanie ich świadomości w tym obszarze. W tym celu na przełomie roku 2008/2009 przeprowadzono badania ankietowe. Badaniem objęto próbę liczącą 120 rolników z terenu działania Mazowieckiej Izby Rolniczej. W ankiecie postawiono pytania o zakres i ocenę działania Mazowieckiej Izby Rolniczej oraz jej relacje z badanymi rolnikami. W formularzu znalazły się między innymi pytania jednokrotnego wyboru, otwarte oraz pytania o charakterze hierarchii ważności odpowiedzi typu zamkniętego, tj. takie, w których badani zostali poproszeni o uszeregowanie ich według podanej skali. Praca została uzupełniona i przedstawiona także w świetle materiałów wtórnych, takich jak sprawozdania z walnego zgromadzenia, z działalności zarządu i prac rad powiatowych.

Charakterystyka działalności Mazowieckiej Izby Rolniczej

Mazowiecka Izba Rolnicza (w skrócie MIR) powstała w styczniu 1999 roku z 6 izb rolniczych byłych województw, tj. ciechanowskiego, płockiego, radomskiego, siedleckiego, ostrołęckiego i warszawskiego. Zadania zostały określone „Ustawą z dnia 14 grudnia 1995 roku o izbach rolniczych”. Znalazły one odzwierciedlenie w statucie izby, który jest dostępny na stronie internetowej www.mir.pl. Głównym jej zadaniem jest wspomaganie działalności rolniczej na wsi, zmierzającej do polepszenia warunków i podniesienia standardu życia rolnika. Izba opiniuje projekty ustaw i projekty rozporządzeń w zakresie regulacji prawnych dotyczących rolnictwa, rozwoju wsi i rynków rolnych.

¹ Terenem działania izb rolniczych reaktywowanych na mocy ustawy z 1995 roku było 49 województw. W związku z wprowadzeniem z dniem 1 stycznia 1999 roku reformy ustrojowej państwa na mocy ustawy z dnia 29 grudnia 1998 roku terenem działania izb rolniczych stał się obszar nowego województwa, a więc w miejsce 49 izb powstało 16.

Analizując zarówno wydawnictwo MIR, tj. „Rolnik Mazowiecki”, które jest miesięcznikiem ukazującym się od 1999 roku w nakładzie 3 500 egzemplarzy, przekazywanym nieodpłatnie do rolników z terenu województwa mazowieckiego, urzędów gmin, grup producenckich, a od lipca 2005 roku drukowanym w formie wkładki do „Poradnika Rolniczego”, jak również sprawozdania z działalności zarządu można określić jakimi zadaniami bieżącymi zajmowała się badana jednostka. W 2008 roku rekomendowała między innymi za zmianami w „Ustawie o płatnościach bezpośrednich” i „Ustawie o rentach strukturalnych”. W sprawach bieżących dotyczących rolników postulowała, aby obowiązkiem Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa było powiadomienie rolnika o planowanej kontroli, a także uzyskanie podpisu rolnika na protokole kontroli. Podejmowała też działania związane z chorobami, między innymi ptasią gripą. Postulowała również o połączenie doradztwa rolniczego ze strukturami izb rolniczych [III Walne, 2008]. W 2009 roku podejmowała działania nad nowelizacją Ustawy o izbach rolniczych oraz o nieruchomościach rolnych, prowadziła również dyskusje nad reformą KRUS-u [Sprawozdanie, 2009]. Podejmowała także bieżące tematy, czyli: monitoring łańcucha żywnościowego, zboża a odnawialne źródła energii, dopłaty do roślin strączkowych, GMO, zbyt produktów rolnych na rynkach wschodnich i poszukiwanie nowych rynków zbytu, jak również problemy związane z chorobami bydła (białaczka, gruźlica, brucelozą) i trzody chlewnej (choroba Aujeszkyego) [Banecka, 2009].

Kolejnym statutowym działaniem Mazowieckiej Izby Rolniczej jest działalność edukacyjno-szkoleniowa i wydawnicza. W związku z powyższym MIR jest organizatorem wielu szkoleń skierowanych do rolników. Szkolenia te dotyczą między innymi wykorzystania komputera w zarządzaniu gospodarstwem rolnym, nabycia podstawowych umiejętności korzystania z komputera, czy, już typowo rolnicze, spełnienia standardów w dziedzinie ochrony środowiska, zwierząt i konsumenta. Oferuje też liczne szkolenia dotyczące spraw związanych z programami unijnymi, najczęściej w zakresie uzyskania dopłat bezpośrednich lub pozyskiwania funduszy unijnych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013. Proponuje również szkolenia technologiczne np. z zakresu kompleksowej uprawy kukurydzy na ziarno i kiszonkę, uprawy ziemniaków przy zastosowaniu zminimalizowanego użycia środków chemicznych, itp.

Mazowiecka Izba Rolnicza w celu wymiany poglądów, pogłębiania wiedzy rolniczej, poznania firm z branży rolniczej, nawiązania kontaktów handlowych organizowała spotkania, konferencje i imprezy o charakterze wystawienniczym i handlowym. W 2008 roku zorganizowała konferencję „Żywność naturalna wysokiej jakości szansą rozwoju polskiego rolnictwa”, a w 2009 „Rynek mleka – stan obecny i perspektywy”. Współorganizowała „Dni kukurydzy”, regionalne wystawy zwierząt hodowlanych czy Mazowieckie Targi Rolne i Przedsiębior-

zości. Imprezy te nie tylko sprzyjały wymianie informacji, doświadczeń i poglądów na temat rolnictwa, ale również pozwalały na spotkania służące zdobyciu kontaktów w sprawach eksportu produktów rolnych oraz poznaniu warunków dostępu do rynku i możliwości inwestycyjnych i handlowych.

Mazowiecka Izba Rolnicza współpracuje z wieloma instytucjami pracującymi na rzecz rolnictwa, m.in. z Centralnym Ośrodkiem Badań Odmian Roślin Uprawnych, który prowadzi program Porejestrowego doświadczalnictwa odmianowego (PDO). Na stronach MIR-u znajdują się wykazy odmian roślin uprawnych zalecanych do uprawy na terenie województwa mazowieckiego. Nawiązuje współpracę również z jednostkami Mazowieckiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego i Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w celu organizowania szkoleń oraz zamieszczania bieżącej informacji skierowanej do rolników, a dotyczącej wniosków o dopłaty bezpośrednie lub programów pomocowych finansowanych z Funduszy Europejskich na lata 2007–2013. Umieszcza na swoich stronach internetowych ważne dla rolników informacje Ministerstwa Rolnictwa, Agencji Rynku Rolnego czy Kasy Rolniczych Ubezpieczeń Społecznych. Współpracuje również z Urzędem Marszałkowskim Województwa Mazowieckiego i Mazowieckim Urzędem Wojewódzkim.

Mazowiecka Izba Rolnicza w opinii badanych rolników

Wśród badanej populacji rolników województwa mazowieckiego 55% posiadało wykształcenie wyższe rolnicze lub średnie zawodowe, 18% średnie ogólne, 24% zasadnicze i podstawowe. Wykształcenie wyższe nierolnicze posiadało 8% badanych. Największą grupę, wśród badanych rolników, stanowiły osoby w przedziale wiekowym od 41 do 50 lat (36%), do 30 roku życia 24%, od 31 do 40 również 24%, a 17% powyżej 50 roku życia. Badani posiadali w przeważającej większości gospodarstwa małe o powierzchni do 10 ha (48%). Struktura pozostałych gospodarstw przedstawiała się następująco: od 11 do 20 ha (35%), ponad 20 ha (12%), natomiast powyżej 30 ha (5%).

Jako pierwsze zadano pytanie wynikające z ustawy, pozostające jednak z nią w sprzeczności, „Czy przynależność do Mazowieckiej Izby Rolniczej powinna być obowiązkowa?”. Na tak postawione pytanie aż 72% badanych rolników odpowiedziało „nie”, tylko dla 28% było oczywiste, że tak. W badaniach podjęto próbę ustalenia najważniejszych zadań, w opinii rolników, którymi powinna zajmować się Mazowiecka Izba Rolnicza.

Jak wskazują wyniki zawarte w tab. 1 badani rolnicy za najważniejsze zadanie oferowane przez Mazowiecką Izbę Rolniczą uznali doradztwo prawne i obronę ich interesów, na dalszych miejscach znalazło się podniesienie standar-

Tabela 1

Najważniejsze zadania Mazowieckiej Izby Rolniczej w opinii rolników

Zadania	Liczba osób	Stopień ważności
Doradztwo prawne	45	1
Obrona interesów zawodowych rolników	48	2
Podniesienie standardu życia na wsi	9	3
Doradztwo technologiczne	8	4
Przygotowanie rozwiązań poprawiających możliwość zbytu produkcji rolnej	7	5
Organizowanie kursów i szkoleń dla rolników	6	6
Wspieranie innowacji w rolnictwie	4	7

Źródło: Badania własne.

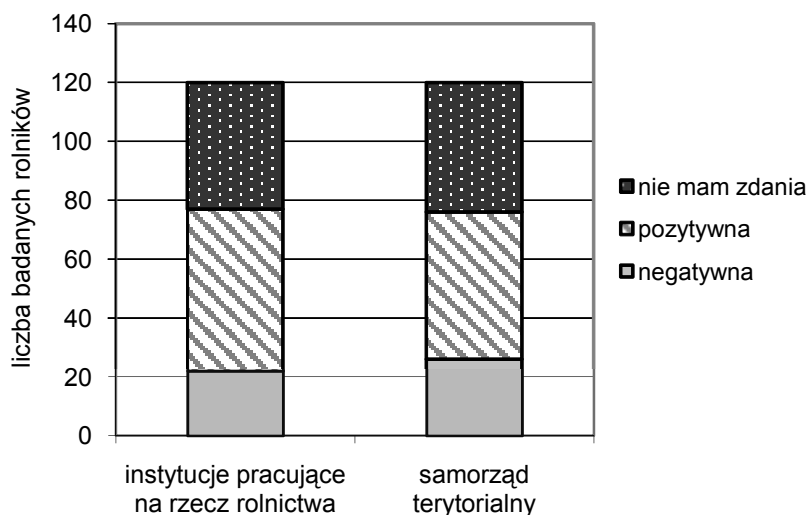
du życia na wsi, doradztwo technologiczne, przygotowanie rozwiązań poprawiających możliwość zbytu produkcji rolnej, a za najmniej ważne uznano organizowanie kursów i szkoleń oraz wspieranie innowacji w rolnictwie. Na pytanie dotyczące zadań Mazowieckiej Izby Rolniczej i tego, czy są one wystarczające, aż 98% badanych odpowiedziało, że tak, a 2% „nie”. Jednak żaden z respondentów nie potrafił odpowiedzieć na pytanie, jakimi zadaniami dodatkowo powinna zajmować się badana instytucja.

Natomiast na pytanie „Czy jest się zadowolonym z przynależności do Mazowieckiej Izby Rolniczej?” 42% badanych odpowiedziało twierdząco, 16% wyraziło negatywną opinię, ale aż 42% nie miało na ten temat żadnego zdania, czyli nie potrafiło dostrzec ani pozytywnych aspektów przynależności, ani wymienić żadnych negatywnych opinii na ten temat.

Jak pisano powyżej Mazowiecka Izba Rolnicza współpracuje z wieloma instytucjami na rzecz rozwoju rolnictwa. Współpraca z instytucjami pracującymi na rzecz rolnictwa (ODR, ARiMR, ARR, Ministerstwo Rolnictwa) przez żadnego z badanych nie została oceniona bardzo dobrze. Pozytywnie oceniło ją 46% badanych, negatywną opinię wystawiło 18%, natomiast aż 36% nie miało na ten temat zdania. W podobnym tonie wypowiedzieli się rolnicy na tematy współpracy Izby z samorządem terytorialnym. Współpracę tę za skuteczną uznało 42% badanych, 22% za nieskuteczną i aż 36% nie miało na ten temat zdania.

Na pytanie „Czy Mazowiecka Izba Rolnicza przyczynia się do rozwoju rolnictwa?” 54% respondentów odpowiedziało pozytywnie, 30% uznało, że w stopniu niewystarczającym, a 26% nie miało na ten temat żadnego zdania.

Następne pytania dotyczyły korzystania z usług Mazowieckiej Izby Rolniczej. Badani rzadko korzystają z jej usług – 52% zadeklarowało, że nie korzysta z usług Izby, 35% czyni to rzadko, a tylko 13% często. Na pytanie otwarte z jakich usług Mazowieckiej Izby Rolniczej korzystają badani, aż 72% responden-

Rysunek 1

Ocena współpracy Mazowieckiej Izby Rolniczej z instytucjami pracującymi na rzecz rolnictwa i samorządem terytorialnym

Źródło: Bania własne.

Tabela 2

Opinia rolników na temat korzystania z usług Mazowieckiej Izby Rolniczej

Rodzaj usługi	Liczba korzystających rolników
Doradztwo	41
Obrona interesów rolników	1
Szkolenie i doradztwo	5
Szkolenia	1
Nie korzysta	72

Źródło: Badania własne.

tów odpowiedziało, że nie korzysta w ogóle. Z osób korzystających z usług Izby najczęściej, bo 41%, zwraca się z prośbą o doradztwo, 5% korzysta ze szkoleń i doradztwa, 1% z samych szkoleń, a 1% wówczas, gdy potrzebna jest pomoc przy obronie interesów rolników.

Mazowiecka Izba Rolnicza jest samorządem rolników, dlatego zadano pytanie o aktywne uczestnictwo w jej pracach. Jak można się było spodziewać, aż 74% badanych nie odczuwa potrzeby uczestnictwa w pracach samorządu rolniczego, pozostali uczestniczą aktywnie. Dlatego nie zaskakuje odpowiedź na

ostatnie pytanie „Czy przynależność do Mazowieckiej Izby Rolniczej sprzyja integracji środowiska rolników?”. Na tak postawione pytanie 65% ankietowanych, odpowiedziało, że nie dostrzegło zjawiska integracji rolników dzięki działaniu Izby, a 35% uznało, że przynależność jednak sprzyja integracji.

Podsumowanie

Ustawa z dnia 14 grudnia 1995 roku przywróciła w Polsce izby rolnicze, nadając im ustrój korporacji publicznoprawnej o charakterze obligatoryjnym. Przeprowadzone badania ukazują, że nie wszyscy rolnicy wyrażają zadowolenie z przynależności do tej organizacji, choć bardziej niepokojący jest fakt, że aż 42% badanych nie miało na ten temat zdania. Połączywszy to z faktem, że 72% badanych uważało, że przynależność do izby nie powinna być obowiązkowa oraz, iż 52% nie korzystało z usług izby w ogóle, to nasuwa się wniosek, że badani rolnicy postrzegają izbę nie jako własny samorząd, ale jako jedną z wielu organizacji pracujących na rzecz rolnictwa, do której muszą przynależeć. Nie widzą też potrzeby aktywnej pracy na rzecz izby (74%). Według badanych izba powinna spełniać rolę doradczą lub doradcą w połączeniu ze szkoleniową.

Analizując zaś sprawozdania z walnych zgromadzeń widać, że MIR stara się spełniać ustawowe zadania. Postuluje zmiany w ustawach dotyczących zarówno samej Izby, jak i spraw rolnictwa, rolników i terenów wiejskich. Podejmuje również działania dotyczące rozwiązań bieżących problemów mazowieckich rolników, a nawet spraw indywidualnych. Współdziała z wieloma instytucjami, prowadząc szkolenia i inne formy (konferencje, spotkania i imprezy o charakterze wystawienniczym) mające za zadanie integrację środowiska rolniczego, wymianę poglądów, nawiązania współpracy, prowadzi również działalność wydawniczą i informacyjną.

Wydaje się, że za taki obraz Izby w opinii rolników odpowiedzialna jest po części sama organizacja. Nie widać, aby na łamach swojej prasy promowała lub nagłaśniała osiągnięte przez siebie sukcesy. Wprawdzie zamieszczane są sprawozdania z walnych zgromadzeń czy prac rad powiatowych, jednak napisane jest to urzędowym językiem, trudnym w odbiorze dla przeciętnego czytelnika. Znacznie łatwiejsze w odbiorze są artykuły o szeroko rozumianym rolnictwie (agroturystyka, nowoczesne technologie uprawy roślin, hodowla zwierząt, szeroko rozumiana ochrona roślin, przeciwdziałanie chorobom zwierząt hodowlanych itp.), stąd badani najczęściej wiążą Izbę z doradztwem. Za tym stwierdzeniem przemawia fakt, iż 52% badanych nie korzysta z usług Izby, ale na pierwszym miejscu, jeśli chodzi o najważniejsze zadania izby, znalazło się doradztwo.

Ustawa z dnia 14 grudnia 1995 roku reaktywowała do życia izby rolnicze, jednak jak na razie rolnicy nie czują, że mogą realnie kształtować politykę rolną państwa, raczej traktują izbę jako kolejną jednostkę doradczą.

Literatura

- BANECKA E.: VI Walne Zgromadzenie Mazowieckiej Izby Rolniczej [w:] Rolnik Mazowiecki nr 5–6 rok XI (111–112) s. 1–2.
- BANECKA E.: VII Walne Zgromadzenie Mazowieckiej Izby Rolniczej [w:] Rolnik Mazowiecki nr 1–2 rok XII (119–120) s. 1–3.
<http://www.mir.pl>.
- III Walne Zgromadzenie Mazowieckiej Izby Rolniczej [w:] Rolnik Mazowiecki nr 1 rok X (98) s. 1–2.
- KMIECIAK R.: Wielkopolska Izba Rolnicza jako forma samorządu gospodarczego i zawodowego, Poznań 1995, s. 29.
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1932 r. o zmianach w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o izbach rolniczych.
- Rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o izbach rolniczych.
- Sprawozdanie z działalności Zarządu Mazowieckiej Izby Rolniczej i bieżących działań stycznia – marzec 2009.
- Ustawa z dnia 14 grudnia 1995 r. o izbach rolniczych.

Co-operation of farmers with Mazovian Chamber of Agriculture in the light of surveys

Abstract

This paper attempts to answer the question about the role of Mazovian Chamber of Agriculture in the awareness of farmers. A survey addressed to farmers was used for this purpose. The study was conducted at the turn of 2008/2009 and covered 120 farmers. Particular attention has been paid to services provided for farmers, co-operation of the Chamber with individuals being active in the agricultural sector in Poland and the local government. Examined issues are presented from the point of view of Mazovian Chamber of Agriculture as well as Mazovian farmers.